

Врз основа на член 55 став 1 од Законот за организација и работа на органите на државната управа („Службен весник на Република Македонија“ бр. 58/00, 44/02, 82/08, 167/10 и 51/11), како и врз основа на член 30 од Законот за основно образование („Службен весник на Република Македонија“ бр. 103/08, 33/10, 116/10, 156/10, 18/11, 51/11, 6/12, 100/12, 24/13, 41/14 и 116/14) министерот за образование и наука ја утврди Наставната програма по граѓанско образование за VIII одделение на деветгодишното основно образование за учениците со оштетен слух во посебните училишта и посебните паралелки во основните училишта.

МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО

ГРАЃАНСКО ОБРАЗОВАНИЕ

VIII ОДДЕЛЕНИЕ

Скопје, август 2014

ДЕВЕТГОДИШНО
ОСНОВНО ОБРАЗОВАНИЕ

1. ВОВЕД

Во наставниот план за основното училиште наставниот, предмет граѓанско образование е застапен во задолжителените предмети во седмо и осмо одделение со по еден час неделно, односно 36 часа годишно.

Со наставната програма по граѓанско образование се предвидени можности за индивидуализирана и групна работа на учениците со оштетен слух и говор, придонесува учениците да го развиваат говорот и воедно го збогатуваат своето познавање на знаковниот јазик, овозможува самостојност во размислувањето и примената на усвоените знаења и способности во истражувачките активности на повеќе прашања од областа на граѓанското образование. Природата на наставниот предмет налага добро осмислена групна работа на учениците во наставата за да се поддржува инвентивноста на секој ученик при разработката на содржините и истражувачките активности.

Организацијата и реализацијата на наставата е ориентирана и прилагодена кон развојните потреби на учениците со оштетен слух и говор.

Во таа смисла во седмо и осмо одделение со наставните програми по граѓанско образование им се овозможува на учениците да го систематизираат стекнатото искуство од оваа област од претходните одделенија на основното училиште, а исто така да усвојуваат нови знаења и искуства.

Содржините од овој наставен предмет се во тесна корелација со наставните предмети во основното училиште што ги изучуваат учениците во претходните одделенија, а исто така и со наставните предмети од седмо и осмо одделение (како на пример: историја, нашата татковина, истражување на родниот крај, танци и народни ора, проекти од музичка и ликовна уметност, култура во европската цивилизација, вештини за живеење, а особено со наставните програми и активности на учениците на часот на одделенската заедница во кои се разработуваат содржини за личниот и социјалниот развој на учениците.

2. ЦЕЛИ НА ПРЕДМЕТОТ ЗА РАЗВОЈНИОТ ПЕРИОД (VIII-IX)

Ученикот / ученичката:

- да се запознава како се развива идејата за човековите права и слободи;
- да се запознае со Универзалната декларација за човековите права;
- да се запознае со Европската конвенција за човековите права;
- да се оспособи да дискутира за основните човекови права, слободи и граѓанските обврски;
- да ја увидува поврзаноста помеѓу човековите права, слободи и одговорности
- да ја сфаќа важноста на човековите права и граѓанските обврски во општеството;
- да се поттикнува да се запознава со идејата за демократското уредување на општеството;
- да ги проширува знаењата за остварувањето на човековите права во Република Македонија.
- да ја согледа цивилизациската важност на концептот за човековите права и слободи;
- да го запознава значењето на зачленувањето на Република Македонија во Европската Унија.

3. ЦЕЛИ НА НАСТАВАТА ПО ГРАЃАНСКО ОБРАЗОВАНИЕ ВО VIII ОДДЕЛЕНИЕ

Ученикот / ученичката:

- ❖ да ги знае основните човекови права и да го објаснува и разбира нивното значење;
- ❖ да ја осознава поврзаноста (условеноста) помеѓу правата, слободите и должностите во демократското општество;
- ❖ да го разбере значењето на поимот одговорност и да разликува видови одговорности кон себе, во семејството, кон локалната заедница, кон државата;
- ❖ да се оспособува да открива примери во училиштето и во заедницата кога не се почитуваат човековите права и демократските вредности;
- ❖ да го разбере правото на различност и да развива чувство на меѓусебно разбирање и толеранција кон припадниците на други култури;
- ❖ да го открива значењето на поимите еднаквост, различност, правда, авторитет, (власт), сопственост, приватност;
- ❖ да знае како се заштитуваат човековите права;
- ❖ да го создава значењето на поимот демократија;
- ❖ да ја сфати улогата на граѓаните и граѓанските здруженија во Р.Македонија;
- ❖ да се запознае со настанувањето и улогата на Европската унија, нејзините симболи и институции.

4. КОНКРЕТНИ ЦЕЛИ

Тема: Човекот, човекови права и одговорности (20 часа)			
Цели	Содржини	Поими	Активности и и методи
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Да осознае дека само човекот е во состојба да го разбере, протолкува и менува светот; - да сфати дека човекот може да живее на различни начини (да избере свој животен стил) и таа различност треба да се почитува; - да се запознае со основните човекови права; - да разликува човекови потреби од човекови права; - да сфати дека задоволувањето на потребите и желбите треба да бидат во согласност со правилата во заедницата; - да ги знае граѓанските и политички права и слободи; - да ги знае социјално економските права; - да осознае дека еколошките и развојните права се основа за квалитетен живот и напредок на заедницата; 	<p>Што се и како настанале човековите права</p> <p>Граѓански и политички права</p> <p>Социјално-економски права</p> <p>Еколошки развојни и права</p> <p>Културни права</p>	<p>Желбите, потребите и човековите права.</p> <p>Институција, општествена институција</p> <p>Лични и заеднички вредности (живот, богатство, лојалност, слобода, еднаквост, правда, достоинство, храброст, работливост).</p> <p>Право на живот.</p> <p>Право на слободно здружување.</p> <p>Право на слободно изразување. Право на правично судење.</p> <p>Право на учество во политичкиот живот.</p> <p>Солидарност</p> <p>Социјална правда</p>	<p>Преку разговор се откриваат основните особености на човекот кои го разликуваат од другите биолошки сродници.</p> <p>Се изработува листа на потреби и желби на човекот.</p> <p>Вежби за насочување и мотивација –се поттикнуваат учениците да даваат примери на несовесно и неодговорно однесување и негови последици.</p> <p>Читање на делови од литературни дела во кои се обработени различни вредности. Разговор за прочитаните текстови и објаснување на непознати зборови и поими.</p> <p>Документарен филм - животот и делото на Мајка Тереза;</p> <p>Работа во група – преку разговор и опис на својот другар учениците откриваат што е идентитет;</p> <p>Пребарување на Интернет и изработка на презентација за животни стилови кај младите;</p> <p>Разговор и дискусија за изработените презентации;</p>

<p>- да знае кои се културните права; - да се поттикне на почитување на различните од себе независно од етничката припадност, јазикот, полот, бојата, верата; - да умее да ја почитува и развива сопствената култура и да ги прифаќа вредностите на други култури; - да се поттикнува да придонесува за сузбивање на дискриминација, стереотипни размислувања предрасуди - да сфати дека правата подразбираат и одговорност; - да умее да го објасни значењето на женските права и зошто се наречени специфични права; - да развива свест за еднаквоста на мажот и жената (родова еднаквост) и надминување на секаков вид дискриминација; - да сфати зошто е важна одговорноста; - да сфати зошто треба да се почитуваат законите, правилата кои важат во</p>	<p>Детски права Женски права Одговорност Повреда и заштита на човековите права</p>	<p>Право на образование. Право на сопственост. Право на работа и заштита од невработеност. Право на осигурување. Право на здрава животна средина (природна и општествена) Културни разлики и културни сличности. Право на културна посебност. Право на учество во културниот живот на заедницата. Право на одмор и рекреација. Право на заштита на културното наследство. Дискриминација. Стереотипи и предрасуди. Дете. Возрасен. Право на живот.</p>	<p>На дадени примери учениците ги идентификуваат граѓанските, социјално-економските, еколошките, развојните и културните права; Работа во група - изработка на табела со човекови права; Вежби (со користење на илустративен материјал) за откривање на значењето на поимите: солидарност, социјална правда, култура, културни сличности и разлики, дискриминација, стереотипи и предрасуди. Се води разговор според однапред подготвени прашања на тема-како се донесуваат правични решенија. Анализа на примери на дискриминација и стереотипи; Се изработуваат илустрирани картички и постери за детските права. Се подготвува листа на одговорности кои произлегуваат од правата. Вежби-се анализираат случаи на повреди на детските права. Симулација-светски ден на детето. Се анализираат примери во кои постои дискриминација врз жената. Вежби преку кои учениците ќе идентификуваат различни видови на</p>
---	--	---	---

<p>заедницата;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да ги препознава видовите одговорности -граѓаните кон себе, кон локалната заедница, кон државата; - да разбере дека остварувањето на едно право не треба да загрозува друго право; - да идентификува примери на повреда на човековите права; -да се запознае со начините за заштита на човекови права; - да ги препознава институциите одговорни за заштита на човековите права. <p>- да знае да ги напише сите ново усвоени поими;</p>		<p>Право на опстанок, раст и развој.</p> <p>Право на заштита од секаков вид злоупотреба и дискриминација.</p> <p>Право на активно учество и мислење.</p> <p>Пол. Род. Родова рамноправност.</p> <p>Дискриминација врз жената.</p> <p>Заштита на женските права.</p> <p>Норми (закон, обичаи, морал). Законска и морална одговорност.</p> <p>Одговорност кон себе, кон семејството, кон локалната заедница, државата.</p> <p>Универзалност, неделивост и условеност на човековите</p>	<p>лична одговорност и одговорност кон другите;</p> <p>Повреда на човековите права – читање и разговор за текстови од списанија, Интернет страни и др. Објаснување на непознати зборови, изрази и сл.</p> <p>-Степенот на поставените барања пред ученикот е во корелација со неговите можности и интереси.</p> <p>- Сурдотехнички помагала(слушалки, микрофон, индивидуални и групни слушна апарати)</p> <p>- Наставникот користи тотална метода (говор и знаковен јазик) при објаснување и комуникација со учениците;</p>
--	--	--	---

		права. Меѓународни документи и организации за заштита на човековите права	
Тема: Демократија и граѓанското општество (8 часа)			
Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да ги наведува карактеристиките на демократското уредување на општеството; - да прави разлика меѓу демократски и недемократски општества; - да ја осознае поврзаноста на демократијата и човековите права; - да ја согледа улогата на граѓанинот во демократското општество; - да знае да ги напише сите ново усвоени поими; 	<p>Демократија</p> <p>Улогата на граѓаните во демократијата</p>	<p>Демократија</p> <p>Демократски вредности.</p> <p>Избори. Јавност.</p> <p>Рамноправност</p> <p>Владеење на правото.</p> <p>Демократија и човекови права.</p> <p>Граѓанин.</p> <p>Граѓански права и обврски.</p> <p>Граѓанско здружување.</p> <p>Граѓанска иницијатива</p>	<p>Разговор со учениците на тема демократија преку наведување на примери од секојдневниот живот, користење на текстови и илустрации;</p> <p>Собирање на електронски податоци (текст, слики, цртежи) за почетоците на демократијата;</p> <p>Изработка на постер-плакат на организации во кои можат да членуваат граѓаните;</p> <p>Работа во групи - изработка на презентација улогата на граѓаните И политичките партии во демократијата;</p> <p>Изработка на цртежи на тема: институциите на државата</p> <p>Вежба: Изработка на „Граѓанска повелба” – кои се и како треба граѓаните на Македонија да ги извршуваат своите граѓански должности.</p> <p>Посета на Парламентот на РМ,</p>

		<p>Владата на РМ, Кабинетот на претседателот; Организирање на средби со граѓански здруженија.</p> <p>- Степенот на поставените барања пред ученикот е во корелација со неговите можности и интереси.</p> <p>- Сурдотехнички помагала(слушалки, микрофон, индивидуални и групни слушна апарати)</p> <p>- Наставникот користи тотална метода (говор и знаковен јазик) при објаснување и комуникација со учениците;</p>
--	--	---

Тема Европска унија (8 часа)

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да се запознава со идејата за обединета Европа и причините за нејзиното создавање; - да ги знае земјите-членки во Европската унија и земјите-кандидатки за влез во ЕУ; - да ги познава заедничките симболи на ЕУ; - да ги познава институциите на ЕУ; - да објаснува на кој начин Европската унија им обезбедува слобода на движење на своите граѓани (шенген зона); - да го познава процесот на пристапување на нови земји - членки во ЕУ; - да ги идентификува придобивките на граѓаните на Македонија како граѓани на Европската унија; - да знае да ги напише сите ново усвоени поими; 	<p>Европската унија и нејзиното создавање</p> <p>Работењето на Европската унија</p> <p>Интегрирање на Република Македонија во Европската унија</p>	<p>Европска унија.</p> <p>Симболи на Европската унија (химна, знаме, Евро)</p> <p>Европски идентитет.</p> <p>Шенген зони.</p> <p>Совет на Европската унија.</p> <p>Европски парламент.</p> <p>Европска комисија.</p> <p>Европски суд</p> <p>Проширување на Европската унија.</p> <p>Македонија како дел од Европската унија</p>	<p>Истражување: од идеја до создавање на Европската унија.</p> <p>Разгледување на географска карта, воочување на местоположбата на Европската унија и земјите членки.</p> <p>Работа во групи.</p> <p>Изработување постери со симболите на Европската унија.</p> <p>Шематски се прикажува начинот на работа на Европската унија.</p> <p>Групни презентации.</p> <p>Дискусија за перспективите на македонското општество како дел од европското семејство.</p> <p>-Степенот на поставените барања пред ученикот е во корелација со неговите можности и интереси.</p> <p>- Сурдотехнички помагала(слушалки, микрофон, индивидуални и групни слушна апарати)</p> <p>- Наставникот користи тотална метода (говор и знаковен јазик) при објаснување и комуникација со</p>

			учениците;
--	--	--	------------

5. ДИДАКТИЧКИ ПРЕПОРАКИ

Наставната програма е обликувана согласно на развојните карактеристики на учениците во VII одделение во осумгодишното основно училиште (односно VIII одделение на деветгодишното основно училиште) и дидактичките елементи коишто се карактеристични за наставата на современото основно училиште. Наставниците по граѓанско образование своите подготовки за наставата треба да ги развиваат врз основа на целите по наставни теми и содржини со соодветен избор на методи и активности во наставниот процес.

Наставната програма нуди три наставни теми за кои се препорачува да се организира интерактивна настава според начелата за внатрешно поврзување на содржините и целите од областа на човековите права и слободи и граѓанските обврски со содржините и активностите за демократското уредување на општеството.

За овие темелни вредности на граѓаните на македонското современо општество наставата по граѓанско образование треба да им овозможи на учениците да усвојуваат знаења, вештини, и да ги подготвува да размислуваат и прифаќаат вредности кои го унапредуваат функционирањето на демократското општество. Поради специфичноста на наставниот предмет во училишната настава не треба да се пристапува површно, ниту независно од историските и општествените услови, туку многу продлабочено во согласност со придобивките во областа на човековите права и слободи и непосредната заштита на човековите права и слободи во нашето општество и преземањето на граѓански обврски. Всушност, неопходно е учениците да се оспособуваат да го применуваат знаењето, да ја сфаќаат важноста на човековите права и граѓанските обврски во училишниот живот, во средината и пошироко во општеството, како најважен услов за демократско уредување на општеството.

Во таков контекст учениците ќе имаат можност да ја согледаат и цивилизациската важност на концептот за човековите права и слободи и за демократското уредување на општеството, на таа основа ќе можат да се запознаат и со значењето на зачленувањето на Република Македонија во Европската унија која што е организирана врз принципите на слободата, правдата, безбедноста и заедничкиот пазар.

Исто така, може да нагласиме дека наставната програма по граѓанско образование може успешно да се реализира во училишната настава со примена на училишни методи и активности за поттикнување на продлабочено учење со разбирање и расудување, кооперативност, работа во групи, како и со самостојно истражување и откривање

на знаењето. Тоа е нужно за да може да се надминува традиционалниот начин на учењето во наставата кое што е ориентирано само кон стекнување на енциклопедиско знаење. Наставниците по граѓанско образование треба да придонесат за создавање демократска училишна клима во паралелката, да се грижат за поттикнување и интегрирање на учењето со активностите и однесувањето на учениците во паралелката, училиштето и пошироката средина. Низ истражувачките активности, проектни работилници и сл. Учениците во работните програми да го изнесуваат своето мислење, да прифаќаат вредности од областа на човековите права и за демократското уредување на општеството, да се воспитуваат за соработка и солидарност со другите.

Битна цел на наставата по граѓанско образование е не само да се учи туку и да се воспитува во добро однесување кон себе и кон другите, да поттикнува кај учениците заедничко меѓусебно комуницирање и во согласност со постигањата во остварувањето на човековите права, демократското уредување на општеството и градење на нашиот општествен и културен идентитет.

Наставата по граѓанско образование редовно се планира, организира и остварува со предвидениот фонд на часови што е утврден со наставниот план. Учениците во наставата се оценуваат со бројчена оценка која има влијание на општиот успех.

- Препораки за користење на годишниот фонд на часови (ориентационо планирање на наставните часови по наставни теми и целини).

Препораките за годишниот фонд на часовите се дадени како ориентација, заедно со конкретните цели и теми/содржини, што, секако, не треба да го ограничува нивното прераспределување, според потребите при реализацијата. Поинаквото користење на часовите треба да го проценува предметниот наставник според достигнувањата на неговите ученици, т.е. според промените во квалитетот на знаењата и способностите кои тие ги постигнуваат.

Наставникот треба да ја има во предвид специфичноста на учењето и работењето на учениците со оштетен слух и говор. Во зависност од индивидуалните способности на учениците и тежината на наставниот материјал во работата може да се користи и методата на дактилологија и знаковен јазик, сурдотехнички помагала (индивидуални и групни слушни апарати, микрофон, слушалки). Наставникот го следи изговорот на нови зборови, корегира и влијае на проширување и збогатување на речникот на учениците.

- *Наставни средства:*

- учебник избран на ниво на училиштето за соодветниот предмет, одобрен од страна на министерот;
- други извори на учење во непосредната околина, посета на специјализирани институции и соработка со стручни лица од локалната средина;
- енциклопедии, речници, списанија, дневен печат, законски акти, меѓународни документи;
- Интернет, популарни илустрирани образовни софтвери;
- аудио-визуелни средства и други средства соодветни на предметот.

6. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

- *Следење на постигањата на учениците*

Во текот на наставата редовно се следат и вреднуваат постигањата на учениците, се прибираат показатели за нивната активност, за нивната мотивираност за учење, за соработката со другите ученици и сл. (формативно оценување). Оваа компонента е составен дел на планирањето на наставникот за наставата и учењето.

Во програмата се наведени начините на следење, проверување и оценување на постигањата на учениците во рамките на наставните теми.

Начини на проверување и оценување: усно, писмено, презентација.

Други средства и техники за следење и оценување: говорни вежби; разговор/дијалог наставник-ученик, како и ученик-ученик; домашни работи, податоци од истражувачка работа. Оценувањето се врши со нумерички оценки.

7. ПРОСТОРНИ УСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗИРАЊЕ НА НАСТАВНИТЕ ПРОГРАМИ

Програмата во однос на просторните услови се темели на Нормативот за простор, опрема и наставни средства

за деветгодишното основно училиште донесен од страна на министерот за образование и наука со Решение бр. 07-1830/1 од 28.02.2008 година.

8. НОРМАТИВ ЗА НАСТАВЕН КАДАР

Наставата по наставниот предмет *граѓанско образование* ја изведува наставник со завршени студии по социологија.

Доколку на конкурсот за избор на наставник не се јави наставник со завршени студии по социологија, наставата може да ја изведува и наставник со завршени студии по историја.
Дополнителна дефектолошка дообразба согласно Законот за основно образование.

Потпис и датум на утврдување на наставната програма

Адаптираната наставната програма по граѓанско образование за VIII одделение на деветгодишното основно образование за учениците со оштетен слух во посебните училишта и посебните паралелки во основните училишта, врз основа на утврдената соодветна наставна програма за деветгодишно основно образование, на предлог на Бирото за развој на образованието, ја утврди

Бр. 11-15584/1
29.09.2014 година

Министер

Abdilaqim Ademi

Изготвил: работна група, координатор м-р Жанета Чонтева, советник
Контролирал: Трајче Ѓорѓиевски, раководител на одделение
Одобрил: м-р Митко Чешларов, раководител на сектор